

Skipulagsstofnun
Borgartún 7b
105 REYKJAVÍK

Garðabær, 19. desember 2023
Málsnúmer: 202311-0037
nn/nn

Efni: Umsögn um matsskyldu Botnsvirkjunar í Dýrafirði.

Vísað er í tölvubréf gegnum skipulagsgátt frá Skipulagsstofnun, dags. 21. nóvember 2023, þar sem óskað er eftir umsögn Náttúrufræðistofnunar Íslands um framkvæmd landeigenda Botns og Dranga um byggingu og rekstur allt að 5 MW rennslisvirkjunar í botni Dýrafjarðar.

Náttúrufræðistofnun hefur kynnt sér gögn með tilkynntri framkvæmd og vill koma eftirfarandi athugasemdum á framfæri:

Náttúrufræðistofnun veitti umsögn til Ísafjarðarbæjar um skipulagslýsingu fyrir breytingar á aðalskipulagi vegna áformaðrar virkjunar þann 21. maí 2021. Vísað er í þá umsögn eins og við á en þar var m.a. mælt með ýmis konar rannsóknum á náttúrufari svæðisins.

Áformin fela í sér byggingu og rekstur á allt að 5 MW rennslisvirkjun með mögulegri dægurmiðlun, sem nýtir hluta rennslis Botnsár og Drangár. Helstu mannvirki eru inntaksmannvirki og aðveituskurðir í allt að 450 m h.y.s., niðurgrafin þrýstipípa og stöðvarhús sem staðsett verður í um 20 m h.y.s. Virkjunin verður tengt jarðstreng að munna Dýrafjarðarganga.

Framkvæmd er lýst vandlega í greinargerð tilkynningar þ.m.t. lýsing á öllum mannvirkjum, annarri innviðagerð og nauðsynlegri efnistöku.

Farið hefur verið í náttúrufarsathuganir einkum með tilliti til gróðurfars, fuglalífs og ferskvatnslífs. Er það mjög jákvætt og í samræmi við ábendingar Náttúrufræðistofnunar í umsögn sinni um skipulagslýsinguna frá maí 2021. Úttekt á gróðurfari hefur leitt af sér nákvæmt vistgerðakort af áhrifasvæði virkjunarinnar og einnig var sérstaklega hugað að útbreiðslu sjaldgæfra tegunda. Válistategundir sem Náttúrufræðistofnun minntist á í fyrrgreindri umsögn fundust ekki. Athuganir á fuglalífi fóru fram á varptíma og náðist ágætis yfirlit yfir varpfugla í Dýrafjarðarbotni en full snemmt var að sumri til að meta notkun fugla á hálendisvötnum. Þá vantar athuganir á fuglalífi á fjörusvæðum utan varptíma. Sást til hafarnar en bent hafði verið á í umsögn Náttúrufræðistofnunar um skipulagslýsinguna að hafarnaóðal væri í botni Dýrafjarðar. Með rafveiði og botnsýnatöku úr Botná og Drangá hefur náðst ágætis yfirlitsþekking yfir lífríki ána. Það er mjög mikilvægt því breytingar á rennsli ána eru líklegar til að hafa töluverð áhrif á það lífríki.

Varðandi jarðfræði svæðisins vill Náttúrufræðistofnun benda á að aðgengilegar jarðfræðirannsóknir á svæðinu skortir að mestu. Almenn jarðfræði svæðisins er því lítt þekkt, fyrir utan þær rannsóknir sem gerðar voru í tengslum við Dýrafjarðargöng. Kortlagningu skortir á berggrunni og jarðgrunni Glámusvæðisins. Glámusvæðið hefur áhugaverða jöklunarsögu, m.a. fyrir að vera eitt af þeim svæðum landsins þar sem jökull hefur horfið á síðustu áratugum.

Þekktir steingervingastaðir eru í nágrenni framkvæmdasvæðisins t.d. í Lambadal, vestan við Hvallátradal þar sem fundist hafa surtarbrandslög. Ekki er vitað um aðra fundarstaði steingervinga í botni Dýrafjarðar en vegna skorts á jarðfræðirannsóknnum er ekki hægt að útiloka það. Steingervingar njóta verndar 60. gr. náttúruverndarlaga nr. 60/2013 og því ástæða til að fylgjast vel með hvort þeir finnist t.d. við framkvæmdir og bregðast við eins og við á.

Náttúrufræðistofnun getur tekið undir niðurstöðu umhverfismatsins að flestu leyti. Þó er óvissa um áhrif á jarðmyndanir í ljósi þess að mögulegt sé að steingervingar finnist á svæðinu. Ef svo er og þeir verða fyrir raski teljast það neikvæð áhrif frekar en varanleg.

Ljóst er að áhrif á vatnafar verða umtalsverð og hefur það áhrif á náttúruminjar eins og fossa og ásýnd þeirra sem og ferskvatnslífriki. Afleidd áhrif af því eru líkleg til að vera minna fæðuframboð fyrir fiska sem og fuglalíf, s.s. straumendur sem verpa við Botnsá sem og mögulega fuglalíf í fjörum ef t.d. breytt innflæði ferskvatns á leirur í botni Dýrafjarðar leiða til breytts fæðuframboðs s.s. fækkun á kræklingi sem er algengastur þar sem ferskvatn kemur til sjávar. Mögulegt er að verndargildi leira á svæðinu rýrni við framkvæmdina en Náttúrufræðistofnun hefur tilnefnt leirusvæðin í botni Dýrafjarðar fyrir B-hluta náttúruminjaskrár. Það verður því að segjast óheppilegt ef virkjunin verður þess valdandi að neikvæðar breytingar verði á lífríki leirunnar.

Áhrif á gróðurfar verða neikvæð enda töluvert rask af gerð vegslóða og pípuleiða. Fram kemur að stefnt verði að endurheimt votlendis í norðurhluta fjarðarbotns sem mótvægisáðgerð. Það er mjög jákvætt og mikilvægt að fylgja því eftir með góðri vöktun á t.d. fuglalíf. Aukin endurheimt og verndun annarra votlendissvæða í Dýrafirði og nálægum fjörðum ætti einnig að vera til skoðunar ekki síst til að draga úr áhrifum af skerðingu votlendis á fuglalíf landshlutans.

Áhrif framkvæmdarinnar á fugla eru almennt metin frekar neikvæð og hvað mest á framkvæmdatíma fyrir varpfugla þ.á.m. haförn. Jákvætt er að stefnt verði að samráði við Náttúrufræðistofnun varðandi fyrirkomulag framkvæmdatíma í tengslum við varpsvæði hafarnar. Einnig ætti að horfa til þess að forðast framkvæmdir þegar varp mófugla stendur sem hæst.

Áhrif á ásýnd svæðisins verða allnokkur en mest þegar komið er inn í dalinn. Nokkuð vinsæl gönguleið er milli Dýrafjarðar og Hestfjarðar í Ísafjarðardjúpi og ljóst að upplifunargildi mun rýrna vegna þeirra ásýndarbreytinga sem virkjunin mun valda sem og breytingar á landslagi t.d. vegna minna rennslis í fossum.

Að mati Náttúrufræðistofnunar hefði mátt leggja mat á hvernig virkjunin mun hafa áhrif á óbyggð víðerni en austasti hluti framkvæmdasvæðisins er innan marka slíkra víðerna sem teygja sig upp á Glámuhálandið. Ljóst er að einhver skerðing verður á vesturhluta víðernisins.

Að lokum telur Náttúrufræðistofnun að það vanti umfjöllun um sammögnunaráhrif við aðrar mögulegar virkjanir í nágrenninu og er þar nærtækasta dæmið möguleg virkjun í Hvallátursdalsá sem hefur verið til skoðunar og var m.a. fjallað um í skipulagslýsingu þeirri sem Náttúrufræðistofnun veitti umsögn um í maí 2021. Þau sammögnunaráhrif skipta máli varðandi flesta þá umhverfispætti sem til umfjöllunar eru í greinargerðinni ekki síst möguleg áhrif af skertu ferskvatnsrennslis á lífríki leirunnar.

Náttúrufræðistofnun telur að nú þegar hafi komið fram góðar upplýsingar um umhverfisáhrif Botnsvirkjunar og því óvíst að umhverfismat myndi bæta miklu við varðandi t.d. mat á áhrif á lífríki. Hins vegar vantar betra mat á áhrif á óbyggð víðerni og mögulega jarðminjar, einkum steingervinga. Þá ætti að skoða betur sammögnunaráhrif við aðra virkjunarkosti. Þótt virkjunin sé ekki stór og feli í sér frekar hófsama mannvirkjagerð er um lítt snortið svæði að ræða sem mun verða fyrir skýrum neikvæðum áhrifum og þar með talið náttúruminjar með hátt verndargildi m.a. votlendi, leirur og fossar sem falla undir ákvæði 61. greinar náttúruverndarlaga nr. 60/2013, varpsvæði hafarnar, straumandar og annarra fuglategunda, ferskvatnslífríki, óbyggð víðerni og landslag og mögulega steingervingar en það þarf að kanna betur.

Virðingarfyllt,

Snorri Sigurðsson
Starfsheiti